

Onderwerp Startnotitie eiwittransitie

Steller H. Lavell

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon 8856

Bijlage(n)

Ons kenmerk 149685-2023

Datum 24 mei 2023

Uw brief van

Uw kenmerk

Geachte heer, mevrouw,

In het coalitieakkoord 2022-2026 ‘Voor wat echt van waarde is’ is afgesproken dat de gemeente Groningen koploper wil worden in de eiwittransitie. Met deze startnotitie informeren wij u over de processtappen tot nu toe, de concrete acties die op stapel staan voor dit jaar en geven we een doorkijk naar 2023 en 2024.

De eiwittransitie is een nieuw onderwerp voor gemeenten en dus ook voor ons als koploper. Dat betekent dat we volop in de pioniersfase zitten en er ambtelijke capaciteit georganiseerd moest worden. We moeten extern kansen (en risico’s) en partners inventariseren en er zijn verbindingen met andere (gemeentelijke) beleidsvelden. De afgelopen maanden hebben we intern en met partners in kaart gebracht hoe we dat het beste kunnen doen en met wie. Werken aan transitie is pionieren en vraagt inzet van veel partijen.

Onze huidige manier van voedsel produceren bedreigt de biodiversiteit, watervoorziening- en kwaliteit en voedselzekerheid. Het is met name de productie van vlees en zuivel die een enorm beslag leggen op ruimte en natuur. Voor één kilo dierlijke eiwitten is ongeveer vijf kilo plantaardige eiwitten nodig en 15.000 liter water.¹ Een runderlap (steak) zorgt voor 34 kilo CO2 uitstoot, terwijl een vegaburger slechts 2,6 kilo CO2 uitstoot.²

Naast klimaat en ruimte is voor ons ook dierenwelzijn een belangrijke overweging om over te gaan op een eiwittransitie. Regelmatig komen nieuwe misstanden, bijvoorbeeld bij veetransporten of slachthuizen, aan het licht. Daarbij sterven er jaarlijks duizenden dieren in grote stalbranden. Zowel het klimaatrapport van het IPCC als de EAT-Lancet commissie, bestaande uit vooraanstaande wetenschappers van over de hele wereld,

¹ [Podcast: onze watervoetafdruk in 2030 \(utwente.nl\)](#)

² [Vlees, vis of vega? | Milieu Centraal](#)

Volgvel 1

roepen op over te stappen op een ander voedselsysteem: meer plantaardig, minder vlees en minder voedselverspilling.³

De manier waarop wij eiwitten consumeren en produceren is niet langer houdbaar. Voor het beschermen van de biodiversiteit, watervoorziening- en kwaliteit en voedselzekerheid en het tegengaan van klimaatverandering is een ander voedselsysteem noodzakelijk waarbij de productie en consumptie van plantaardige eiwitten centraal staan. De eiwittransitie is een oplossing voor minder stikstof, schoner water en een robuuster voedselsysteem met korte gezonde ketens. Een manier om ook weer grip te krijgen op wat we eten en om sociale processen en voedsel weer aan elkaar te koppelen. Systeemveranderingen kosten tijd (jaren) en het betreft hier dus meer dan een campagne om mensen en producenten te verleiden om andere keuzes te maken. Daarmee kost ook deze pioniersfase tijd om organisaties, instellingen, bedrijven en andere betrokkenen aan boord te krijgen.

Als gemeente Groningen erkennen we dat we een rol kunnen en moeten spelen in de eiwittransitie en willen we koploper zijn. In 2050 zal 80% van al het voedsel ter wereld geconsumeerd worden in steden.⁴ Ook onze bevolking zal de komende jaren groeien. Als gemeente met een grote stad, zijn we daarom een belangrijke speler in de voedselconsumptie. Om een systemische verandering op gang te brengen is samenwerking en verbinding dwars door de complete voedselketen noodzakelijk. In een stadsregio met een agrarisch achterland zijn alle ingrediënten aanwezig om de transitie in te zetten. Zeker in de regio Groningen en Noord-Nederland waar de kennis over voedsel, klimaat en gezondheid ruimschoots aanwezig is.

In deze startnotitie zetten wij uiteen wat we tot nu toe hebben gedaan en hoe we de komende tijd invullen. Dit doen we langs de tien punten van de Transitie Coalitie Voedsel. Dit is een coalitie van Nederlandse koplopers in de wereld van landbouw, voedsel, natuur en gezondheid. De coalitie werkt onder andere samen op het gebied van circulaire en kringlooplandbouw en eiwittransitie. De tien punten bieden handvatten om de eiwittransitie te organiseren en te realiseren en sluit aan bij de wijze waarop andere organisaties en instellingen hiermee bezig zijn.

1. Onze Visie

In Nederland consumeren en produceren we te veel dierlijke eiwitten: een gemiddelde Nederlander haalt 60% van de eiwitten uit dierlijke bronnen en 40% uit plantaardige.⁵ De helft van de grond in ons land heeft een agrarische bestemming.⁶ Hiervan is meer dan 60% in gebruik voor de veehouderij (grasland en productie van veevoer). De manier waarop we nu eten heeft een grote impact op het klimaat en milieu door energieverbruik en de uitstoot van broeikasgassen. Het gebruik van kunstmest en medicijnen door onze intensieve veehouderij vervuult ons oppervlakte water en bedreigt onze drinkwatervoorziening.

³ Zie het meest recente IPCC-rapport, "Food Security": <https://www.ipcc.ch/srccl/>; Zie ook het rapport van de EAT-Lancet Commissie: https://eatforum.org/content/uploads/2019/07/EAT-Lancet_Commission_Summary_Report.pdf

⁴ Zie het rapport van de Ellen MacArthur Foundation (EMF):

<https://ellenmacarthurfoundation.org/cities-and-circular-economy-for-food>

⁵ Zie via Voedingscentrum: <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/vraag-en-antwoord/vragen-aan-het-voedingscentrum/verhouding-plantaardig-en-dierlijk-eiwit.aspx>

⁶ [Hoe wordt de Nederlandse bodem gebruikt? - Nederland in cijfers 2020 | CBS](#)

Volgvel 2

Voedsel is ongeveer 21% van de CO₂-uitstoot van een huishouden. Dit is meer dan energie in huis (17%) en vervoer met auto, fiets en OV (20%).⁷ Met name vlees en zuivel hebben een grote klimaatbelasting. Zowel voor het klimaat, voor landgebruik, dierenwelzijn als voor onze eigen gezondheid (gezonde leefomgeving en gezond voedsel) is het noodzakelijk om minder dierlijke eiwitten en meer plantaardige eiwitten te produceren en consumeren.

Als gemeente Groningen willen wij koploper worden in deze eiwittransitie. We zetten in op een systemische verandering van de voedselketen. We kunnen en willen dit echter niet alleen. We zoeken nadrukkelijk de samenwerking met andere (lokale) overheden, producenten, belangenorganisaties, bedrijven en lokale initiatieven. We nemen hierin de rol als verbinder, initiator en aanjager. Binnen het Akkoord van Groningen en het programma Fascinating werken we aan een natuurinclusief, duurzaam en gesloten landbouwsysteem. Hiervoor is ook een eiwittransitie nodig. Zo kunnen we als regio een duurzamer en meer plantaardig voedselsysteem realiseren.

2. Doelstelling

We zetten in op een transitie op drie vlakken: consumptie, productie en voedselomgeving. Voor elk formuleren we een doelstelling.

Wat betreft de eiwitconsumptie bestaan er landelijke adviezen. Zowel het voedingscentrum en de nationale eiwitstrategie van de landelijke overheid adviseren een verschuiving in de verhouding tussen dierlijke en plantaardige eiwitten van de huidige 60/40 naar 40/60 in 2030. Vanuit het Voedingscentrum is dit vanuit een gezondheidsoogpunt: het eten van minder dierlijke eiwitten en meer plantaardige eiwitten is gezonder. Ook benadrukt het Voedingscentrum de klimaatwinst van een meer plantaardig eetpatroon. De nationale eiwitstrategie zet in op het minder afhankelijk worden van de import van plantaardige eiwitten en op een meer duurzame balans tussen dierlijke en plantaardige eiwitten. Nederland is na China de grootste importeur van soja. Mede door deze import is de klimaatimpact van vlees en zuivel zo groot. Door meer plantaardige eiwitten zelf te produceren en tegelijk minder dierlijke eiwitten te consumeren, wil de nationale overheid een meer zelfvoorzienend voedselsysteem creëren.

Wij willen echter verder gaan. We willen een systemische verandering: een circulair voedselsysteem waarin de kringloop in evenwicht is. In fase 1 van de routekaart onderzoeken we wat en hoe dit gerealiseerd kan worden in onze regio. Aan de hand van hieronder genoemde onderzoeken, formuleren we een concrete doelstelling en eindpunt van de routekaart.

3. Routekaart Eiwittransitie

Fase 1 van de routekaart, het uitvoeren van diverse onderzoeken en het nader uitwerken van het doel en de tussenstappen, is gestart. Om de concrete doelstelling te bepalen is het noodzakelijk te weten wat we regionaal (als noordelijke regio) kunnen produceren aan dierlijke eiwitten zonder externe input, dus zonder de import van soja en zonder kunstmest. Hogeschool Van Hall Larenstein gaat hier voor ons onderzoek naar doen. Uiteraard betrekken we hier ook de landbouwsector bij.

⁷ Zie via Milieuceentraal: <https://www.milieuceentraal.nl/klimaat-en-aarde/klimaatverandering/wat-is-je-co2-voetafdruk/>

Volgvel 3

We zijn daarnaast in gesprek met betrokken partners en stakeholders (denk aan het akkoord van Groningen, kennisinstellingen, organisaties en bedrijfsleven) in gesprek om tot een gezamenlijke aanpak voor de eiwittransitie kunnen komen.⁸ Belangrijke stakeholders worden bevroegd én betrokken bij het opstellen van de doelen en de aanpak. We verwachten hiervan de eerste resultaten inclusief een manifest waarin we met partijen de aanpak vastleggen, tijdens Let's Gro in november 2023 te presenteren. Daarbij organiseren we tijdens Let's Gro een aantal programmaonderdelen waar ook de eiwittransitie in combinatie met landbouw, gezondheid, voedselomgeving, korte ketens en de verbinding tussen stad en ommeland centraal staan.

Begin 2024 presenteren we de Routekaart Eiwittransitie met concrete doelen en tussenstappen op basis van de bovenstaande onderzoeken en het manifest.

4. Bewaking voortgang

De Routekaart Eiwittransitie is geen statisch document, maar zal regelmatig worden bijgesteld en geactualiseerd bij nieuwe inzichten en ontwikkelingen. Zodat we kunnen inspelen op ontwikkelingen, kansen en resultaten van onderzoeken. Hierover rapporteren we jaarlijks aan uw raad. Daarnaast bieden we u aan om diverse bijeenkomsten te organiseren, waarin u al dan niet op locatie door experts en betrokken partners wordt bijgepraat over ontwikkelingen.

5. Geef het goede voorbeeld

Om als gemeentelijke organisatie het goede voorbeeld te geven, wordt het aanbod in de bedrijfsrestaurants duurzamer, meer lokaal en meer plantaardig. Samen met de cateraar zijn de eerste stappen gezet. Het plantaardige aanbod in bedrijfsrestaurants en bij catering is uitgebreid. Daarnaast hebben we tijdens de Week zonder Vlees en Zuivel in de bedrijfsrestaurants (nieuwe) plantaardige gerechten uitgelicht waarop medewerkers konden stemmen. Een aantal hiervan zijn nu permanent opgenomen in het assortiment. Bij de start van ieder seizoen zullen we extra aandacht geven aan plantaardige gerechten passend bij het seizoen.

De ambitie van het Akkoord van Groningen is voorop te lopen in een aantal mondiale transitie. Dit sluit aan op onze eigen ambitie om koploper te worden in de eiwittransitie. Samen met de partners uit het Akkoord van Groningen en andere partijen in de regio werken we aan een meer plantaardig voedselsysteem in Noord-Nederland door in samenwerkingsverband het goede voorbeeld te geven en kansen in ketensamenwerking te verkennen.

Er zijn veel (inter)nationale netwerken bestaande uit overheden, belangenorganisaties, kennisinstellingen en bedrijven die zicht inzetten voor de eiwittransitie. We sluiten ons als gemeente aan bij een aantal van deze netwerken om kennis op te doen en ervaringen uit te wisselen.

6. Focus op de voedselomgeving

Inwoners komen in hun dagelijks leven continu in aanraking met voedsel, bijvoorbeeld via reclame, horeca of in de supermarkt. Een voedselomgeving bestaat uit beschikbaarheid, informatie, prijs, promotie en zichtbaarheid van

⁸ Dit onderzoek wordt gefaciliteerd vanuit het Europese project Food Trails:
<https://gemeente.groningen.nl/groningen-proeft-met-food-trails>

Volgvel 4

voedselverkooppunten maar ook uit de heersende sociale normen en voedselcultuur.⁹ Als gemeente kunnen we niet alle aspecten van de voedselomgeving beïnvloeden. Op de prijs van voedsel heeft een gemeente bijvoorbeeld geen invloed. Wel kunnen we een gezondere en duurzamere voedselomgeving stimuleren door gezonde en duurzame keuzes zichtbaarder te maken en mensen meer in aanraking te laten komen met plantaardig voedsel.

Meer gezond en duurzaam voedsel in de openbare ruimte

In wijken en buurten gaan we op zoek naar mogelijkheden om voedsel te verbouwen. Dit kan op kleine schaal (fruitstruiken in bestaande parkstroken) en op grotere schaal (onderzoeken naar de uitbreiding van volkstuincomplexen of het aanleggen van stadslandbouw). We stimuleren de aanleg van buurtmoestuinen en onderzoeken waar gemeentelijke grond beschikbaar kan worden gesteld voor lokale voedselinitiatieven zoals pluktuinen of voedselbossen. Zo brengen we plantaardig eten dicht bij bewoners.

Reclame

We onderzoeken de juridische en financiële mogelijkheden om in nieuwe contracten voor het reclaimedragend straatmeubilair de reclame voor bepaalde producten te verbieden. Bijvoorbeeld producten die conflicteren met (de doelstellingen uit) het coalitieakkoord. Uw raad informeren wij hierover binnenkort.

Horeca

Samen met (horeca)ondernemers werken we aan een kader voor de horeca. Deze komt voort uit het uitvoeringsprogramma van de visie 'Ruimte voor Retail' die uw raad in december 2021 heeft vastgesteld. Thema's zoals lokaal voedsel en een meer vegetarisch en plantaardig aanbod zijn hierin belangrijk. Een aantal partijen binnen de Groninger horeca werkt op dit moment aan het 'menu van de toekomst', met meer plantaardige ingrediënten. Tijdens de Week zonder Vlees en Zuivel hebben we via onze sociale media kanalen aandacht besteed aan horeca met een divers veganistisch aanbod.

Plantaardig voedsel bij evenementen

In Groningen hebben de organisatoren van vier grote festivals (Bevrijdingsfestival, Noorderzon, Paradigm en Eurosonic Noorderslag) de handen ineen geslagen met het platform GROENN. De Gemeente Groningen ondersteunt dit platform en gaat samen met GROENN de evenementen die in Groningen plaatsvinden verduurzamen. Een duurzamer en plantaardiger voedselaanbod is hier een onderdeel van. Ook met de nieuwe evenementenvisie (2023-2028) worden organisatoren van evenementen gestimuleerd duurzaam, lokaal en plantaardig voedsel aan te bieden, zowel voor organisatoren als voor de productie van het evenement.

Natuur en Duurzaamheidseducatie

In Groningen hebben we al meer dan vijftig jaar een succesvol programma Natuur en Duurzaamheidseducatie. Hiermee laten we kinderen op de basisschool spelenderwijs kennis maken met duurzaamheid en natuur via schooltuinen en daaraan gekoppelde lesmethodes. Deze methodes worden continu geactualiseerd en geëvalueerd. Meer

⁹ Zie voor een uitgebreide beschrijving: [https://www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/c-vtv/leefomgeving/voedselomgeving#:~:text=De%20voedselomgeving%20omvat%20de%20beschikbaarheid,wetgeving%20\(1%2D3\).](https://www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/c-vtv/leefomgeving/voedselomgeving#:~:text=De%20voedselomgeving%20omvat%20de%20beschikbaarheid,wetgeving%20(1%2D3).)

plantaardig eten is inmiddels onderdeel van de lesmodules. Er wordt gekookt met groente en fruit uit de schooltuinen en les gegeven over gezond en duurzaam voedsel.

7. Verbinding van beleid

We zetten in op verbinding tussen de eiwittransitie en andere beleidsterreinen. Zo is de eiwittransitie onlosmakelijk verbonden met de landschapsbiografie. We stimuleren de productie van plantaardige eiwitten en zetten in op een duurzame agrarische sector. Daarnaast zijn we in overleg met de provincie over biologische landbouw. Ook zien we aansluiting bij de Nota Dieren uit 2021 waarin onze ambities op het gebied van dierenwelzijn uiteengezet zijn. Een duidelijke link is er ook met de gezondheidsnota en gezondheid. We zijn in gesprek met diverse artsen die betrokken zijn bij landelijke en internationale organisaties zoals Caring Doctors en Physicians Association for Nutrition om de daar aanwezige kennis in te zetten voor onze eiwittransitie. Een meer plantaardig voedselaanbod is ook een onderdeel van de voedselagenda (2021-2023). Bij het herzien van de voedselagenda in 2023 zetten we in op een hogere doelstelling ten aanzien van plantaardig eten. Met Kunstacademie Minerva zijn we in gesprek over een OffCourse met als onderwerp de wijze waarop je met kunst bewustwording kunt creëren om meer plantaardige eiwitten te consumeren.

8. Economische kansen

Binnen de eiwittransitie zijn ook economische kansen. Hierin werken we samen met belangrijke stakeholders binnen de voedselindustrie. Via het innovatieprogramma Fascinating¹⁰ wordt de gehele voedselketen in beeld gebracht en werken we aan nieuwe innovaties op het gebied van de eiwittransitie. Dit doen we samen met belangrijke partners binnen deze keten zoals de provincie, Avebe en andere (horeca)ondernemers.

9. Wet- en regelgeving

Met name op het gebied van voedselomgeving, onderzoeken we hoe we wet- en regelgeving kunnen inzetten om de voedselomgeving gezonder en plantaardiger te maken. Vanuit de landelijke overheid komen mogelijk nieuwe bevoegdheden om een gezonde voedselomgeving te realiseren. Dit kan via de Omgevingswet, de Wet publieke gezondheid of via nieuwe wet- en regelgeving.

10. Ondersteun initiatieven (in de samenleving)

Vanuit het Food Trails project zijn verschillende voedselinitiatieven ondersteund zoals Tuin in de Stad op het Westpark en Toentje in de Oosterparkwijk. Daarnaast is een kookboek ontwikkeld met eenvoudige, betaalbare en gezonde recepten. Het kookboek helpt bewoners gezondere en duurzamere keuzes te maken. Meer en gemakkelijker plantaardige keuzes maken is hier onderdeel van.

Vanuit dit kookboek is een kookworkshopformat ontwikkeld waarbij mensen leren om gezond, duurzaam en betaalbaar te koken, aan de hand van het kookboek. Ook hier wordt aandacht besteed aan plantaardig eten. Op dit moment wordt hiervan een pilot uitgevoerd in de noordelijke stadswijken. Daarbij wordt gebruik gemaakt van ervaringsdeskundigen in en uit de wijk. De RUG gaat monitoren wat het effect van de kookworkshops is op het kook- en eetgedrag van bewoners.

¹⁰ Zie: <https://fascinating-groningen.nl/>

Volgvel 6

We bereiden kookworkshops in het kader van de verlengde schooldag voor, hierin werken we nauw samen met het onderwijs. We willen kinderen spelenderwijs kennis laten maken met gezond, duurzaam en plantaardig eten. We onderzoeken de mogelijkheid om op scholen bijvoorbeeld (grotendeels) plantaardige schoolmaaltijden aan te bieden in combinatie met een lespakket.

Voor het eerst dit jaar wordt het Timmerdorp op Westpark georganiseerd. Steeds meer is Westpark een voedselpark aan het worden. Een prachtige omgeving om met de kinderen te onderzoeken hoe je meer zelfvoorzienend kunt zijn. Voedsel is het centrale thema, kinderen kunnen hier hun eigen groente en fruit verzamelen en maaltijden bereiden.

Voedsel is een onderwerp dat iedereen aangaat. We onderzoeken daarom hoe we bewoners en bedrijven kunnen betrekken bij het voedselbeleid en bij projecten. Initiatieven van onderop, gericht op meer plantaardig eten, willen we daarom blijven ondersteunen.

Vervolg

November 2023:

- Manifest aanpak eiwittransitie met partners
- Onderlegger gezondheidsaspecten (meer) plantaardig eten
- Plant The Future diner tijdens Let's Gro

Februari 2024:

- Routekaart Eiwittransitie

We vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

burgemeester,
Koen Schuiling

loco-secretaris,
Bert Popken

Deze brief is elektronisch aangemaakt en daarom niet ondertekend.